VOLK EN NATIE

Door onderlinge rivaliteit en het streven naar zelfbeschikking hebben de πόλεις zich niet tot één Griekse natie ontwikkeld. Slechts onder de dreiging van een vreemde vijand, de Perzen, kwamen ze incidenteel en voor korte tijd tot politieke eenheid. Toch voelden de Grieken zich wel degelijk één volk, maar hun panhelleens denken was vooral ideëel bepaald. Door afkomst, taal, religie, wetten en gewoonten, kortom door heel hun beschaving, voelde ze zich superieur aan de niet-Grieken, de βάρβαροι (*brabbelaars*), die zij als vreemd en anders ervoeren.
De geschiedschrijver Herodotus verwoordt de ervaring één te zijn aldus:

…αὖτις δὲ τὸ Ἑλληνικόν, ἐὸν ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἱδρύματα τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἤθεά τ᾽ὁμότροπα. (Hist. viii,144)

…en verder is er de Griekse gemeenschap, één van bloed en taal, zijn er de heiligdommen en culten die we delen, en onze gelijksoortige leefwijze.

Lof van het woord
Hoezeer het cultureel gekleurde panhellenisme gedragen werd door de, blijkt uit Isocrates' doctrine van het woord. In feite is dit een lofprijzing van de Griekse taal.

De samenbindende kracht van het woord
Door zijn overtuigingskracht verheft het woord de mensen boven de dieren en maakt het hun mogelijk zich in πόλεις te verenigen en daarbinnen een geciviliseerd leven te leiden.

Isokrates, Antidosis 253-254

253. Οὐκοῦν χρὴ καὶ• περὶ τῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔχειν• διάνοιαν ἥν περ• καὶ περὶ• τῶν ἄλλων, καὶ μὴ περὶ τῶν ὁμοίων τἀναντία• γιγνώσκειν•, μηδὲ πρὸς τοιοῦτο πρᾶγμα δυσμενῶς• φαίνεσθαι• διακειμένους•, ὃ• πάντων τῶν ἐνόντων ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει πλείστων ἀγαθῶν αἴτιόν ἐστι. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις οἷς• ἔχομεν, ὅ• περ ἤδη καὶ πρότερον• εἶπον, οὐδὲν τῶν ἄλλων ζώων• διαφέρομεν, ἀλλὰ πολλῶν• καὶ τῷ τάχει καὶ τῇ ῥώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις εὐπορίαις καταδεέστεροι τυγχάνομεν ὄντες· **254**. ἐγγενομένου[c] δ᾽ ἡμῖν τοῦ• πείθειν ἀλλήλους• καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ• ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ• θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν καὶ νόμους ἐθέμεθα καὶ τέχνας εὕρομεν, καὶ σχεδὸν• ἅπαντα τὰ δι᾽ ἡμῖν μεχανημένα λόγος ἡμῖν ἐστιν ὁ συγκατα-σκευάσας.